

Woensdag 12 mei 1915 – ochtendeditie

Kredietinstelling voor Belgen.

In Den Haag is de 8^e dezer de akte verleden voor de oprichting van een kredietinstelling voor Belgen, met een kapitaal van 500.000 gulden.

Commissarissen zijn graaf De Baillet Latour, senator (voorzitter), Edgard Rombouts, directeur-generaal aan het ministerie van financiën (ondervoorzitter), graaf Henry de Baillet Latour, attaché bij de Belgische legatie in Den Haag (secretaris), allen in Den Haag. Leden van de raad van commissarissen zijn de heren Léon Delhez te Amsterdam, C. H. Guépin te Amsterdam, Hermans Ausloos te Rotterdam, Ernest Laane te Bergen-op-Zoom, graaf André Simonis in Den Haag en César van Damme te Scheveningen.

Directeurs zijn de heren J. Chandoir-Grisar, de Nimal en L. L. Gérard.

Het doel der vennootschap is, voorschotten te verstrekken aan Belgen, die in ons land verblijven en enige zekerheid kunnen stellen.

Berlijn, 11 mei. Officieel bericht uit het grote hoofdkwartier:

Gisterochtend hebben wij voor Westende een Engels lineschip door ons vuur verdreven.

Ten oosten van Ieper zijn wij blijven opschieten en hebben vijf machinegeweren buitgemaakt.

Parijs, 11 mei. Officieel bericht van hedenmiddag 3 uur:

In België hebben de Duitsers bij St. Joris een poging gedaan om door een nachtelijke aanval de werken te hernemen die de Fransen op 9 mei hebben veroverd, doch zij werden teruggeslagen.

Londen, 11 mei. Veldmaarschalk French meldt:

Gisterenmiddag hebben de Duitsers onze loopgraven bij de weg naar Menen, ten oosten van Ieper, zeer hevig beschoten. Daarna heeft hun infanterie onder dekking van giftige gassen een aanval gedaan, die is mislukt. Ons granaatkartetsvuur heeft de vijand zware verliezen toegebracht. Terwijl de Duitsers in gesloten gelederen aanvielen, werden zij letterlijk weggemaaid.

Belgische vluchtelingen.

Vrijdag zullen 150 der te Leiden vertoevende Belgische vluchtelingen in het regeringskamp te Ede worden ondergebracht. Ongeveer 40 Belgen vertrekken weer naar België.

De economische toestand van België.

Brussel, 10 mei.

Het is altijd een hele toer zich te vergewissen van het waarom der voornaamste verordeningen en besluiten, welke hier te lande door het voorlopig bewind worden uitgevaardigd. Zij worden niet voorafgegaan door parlementaire besprekingen en nadere toelichtingen worden aan de vaak in zeer korte woorden opgestelde wetteksten niet toegevoegd. Tenminste ... niet ambtelijk.

Officieus wordt er zo nu en dan wel eens een toelichting tot de een of andere der genomen maatregelen gegeven, maar dan meestal op niet in het oog vallende, enigszins geheimzinnige wijze. Zo is het nu weer met de dezer dagen ingestelde, hier in industriële kringen druk besproken kolencentrale; het feit, dat deze nieuwe schakel in de ketting, welke de staatsmachine hier in beweging moet zetten, gesmeed is, werd ons en ook de lezers van deze krant reeds van

verschillende zijden bekend gemaakt, maar enige nadere verklaring bleef ons onthouden.

Toch was de zaak op zichzelf van belang genoeg om ons hiermee tevreden te stellen en, zoals dit betaamt, ben ik aan beide zijden van het kamp der in deze belanghebbenden mijn licht gaan opsteken, aan Duitse en aan Belgische kant.

De Duitse zienswijze werd mij, en ook anderen, terug op bovenvermelde geheimzinnige wijze aan de hand gedaan, doordat mijn aandacht werd gevestigd op een artikel in de Düsseldorfer General Anzeiger van 3 mei, waarin over de nieuwe centrale gegevens voorkwamen, stammend "von dem Leiter des gesamten Industriegewerks innerhalb der deutschen Verwaltung in Belgien"; uit de eerste hand dus.

Jammer genoeg stelt dit toch vrij lange artikel ons teleur, aangezien het een toelichting wil zijn en er eigenlijk geen is. Reeds de aanhef, vol van allerlei gemeenplaatselijke beschouwingen, voorspelt niet veel goeds. Zij luidt als volgt. De kolencentrale zal om haar doel te bereiken, dat evenzeer de bestwil van eigenaars en werklieden, als van verbruikers op het oog heeft, in vele toestanden, welke in vredestand niet in het bijzonder geregeld behoeft te worden, moeten ingrijpen. Zij wil echter hardheid vermijden en de krachten, die tot nu toe aan de kolenvoorziening van het land en de in- en uitvoer deel hadden, op billijke grondslag tot medewerking in de gelegenheid stellen.

Men zal mij toegeven, dat dit alles zeer vaag is en ons weinig positiefs leert; evenwel schieten wij met de volgende beschouwing ook al niet hard op. Dat de nieuwe instelling, heet het daar, doeltreffend zal werken wordt verzekerd door de omstandigheid, dat de gouverneur-generaal aan haar hoofd een raad heeft gesteld, bestaande uit

vertegenwoordigers van administraties, welke hoofdzakelijk geroepen zijn steun te verlenen aan de onderneming. Deze raad zal o.a. aan gematigde wensen van mijneigenaars, handelaars en verbruikers tegemoet komen; terwijl als medewerkers geroepen worden de reeds bestaande Kaiserliche Bergverwaltungen in Luik, Charleroi en Bergen.

Daarop stelt ons het artikel in de verwachting dat wij nu zullen vernemen wat de raad dan wel in de praktijk zal uitvoeren; en hier worden wij wel zeer teleurgesteld, daar wij alleen een overzicht krijgen van hetgeen het besluit, waarbij de centrale werd ingesteld, bevat. Dit alles wordt dan een belangrijke stap genoemd op de weg om de Belgische industrie te doen herleven en de Belgische handelsbetrekkingen te vernieuwen want ... volgt een reeks cijfers over in- en uitvoer over de afgelopen jaren, die, zonder commentaar aangeboden, de niet-deskundige lezer niets leren.

Aan het slot van het stukje wordt dan nog gezegd, dat sedert de laatste maanden de uitvoer weer wat herleefd is en ook de binnenlandse verkoop vermeerderd is, zodat deze over maart ongeveer de helft van het verbruik in de overeenkomstige maand van 1914 bedroeg; terwijl eindelijk er als terloops op gewezen wordt, dat verkeersbelemmeringen en het niet bezigen der voorhanden zijnde arbeidskrachten het hernemen der steenkoolnijverheid verhinderd hebben.

Men zal ons moeten toegeven, dat door dit artikel, dat vol van oppervlakkige opmerkingen en scheve voorstellingen is, ons volstrekt niet duidelijk gemaakt wordt, waarom plotseling alle producenten verplicht worden hun voorraden ter beschikking van een centrale te Antwerpen te stellen, die deze dan door haar zorgen verkoopt of daarover anderszins beschikt, en wij dus elders moeten zoeken naar nadere verklaring, welke ons hier niet gegeven wordt.

Nu moet men zich herinneren, dat in november van het vorige jaar reeds een mijnraad naar Charleroi werd gezonden om met de grote mijneigenaars uit het Belgische bekken overleg te plegen en hem een lijst van verlangens werd aangeboden, waarop in grote trekken de volgende wensen voorkwamen: 1° herstel der vervoermiddelen in de meest uitgebreide zin; 2° heropening van het bijkantoor van de Nationale Bank te Charleroi; 3° gelegenheid tot aanvoer van mijnhout, ontploffingsmiddelen, benzine, oliën en vetten; 4° herstel van geregelde aanvoer van levensmiddelen voor de werkliedenbevolking; 5° vrijheid van beweging voor de werklieden; 6° herstel van post, telegraaf en telefoon.

Voorlopig bleven deze grieven bestaan, maar de industriëlen, in een loffelijk pogen om hun werklieden in deze moeilijke tijden niet aan hun lot over te laten, bleven, zij het ook op verminderde schaal, doorgaan met produceren, totdat de voorraden, bij de onmogelijkheid deze af te voeren, zich dermate opstapelden, dat vermindering van productie door nog grotere beperking van het bedrijf geboden werd; alleen in de Borinage bedroeg de voorraad midden maart reeds een kwart miljoen ton. Tekenend wordt deze aangroei der voorraden wel, wanneer men bedenkt, dat voor de oorlog veel industriekolen uit het buitenland werden betrokken en deze toevoer vanzelf ophield, zodat eigenlijk, indien er sprake was geweest van een wezenlijke herleving der Belgische nijverheid, de aanwezige voorraden vrij snel uitgeput hadden moeten worden. In verband hiermee een enkel woord over de koleninvoer, zoals die voor de oorlog was. Juist in de laatste jaren verminderde de vraag naar Engelse kolen, daar deze duur en, afhankelijk als de Engelse mijneigenaars van tussenpersonen zijn, van minder geregelde kwaliteit waren; daartegenover groeide de vraag uit Frankrijk en Duitsland van de zijde der Belgische nijverheidsondernemingen gestaag aan, want deze beide soorten zijn welverzorgd, veel vetter

en gasrijker dan de inlandse en van goede kwaliteit. Dit laatste is te danken, in Frankrijk aan de eer, die elk mijngebied er in stelt haar soorten goed af te leveren, in Duitsland aan het strenge toezicht van het Westfaalse syndicaat, dat bovendien sedert enkele jaren te Brussel schitterende haveninstallaties had tot stand gebracht, waardoor de transport- en behandelingskosten voor de afnemer belangrijk verlaagd werden.

Intussen hielden na de oorlogsverklaring deze invoeren vanzelf op, daar er in het geheel geen behoefte en derhalve ook geen vraag naar industriekolen meer was. Het half maart afgekondigde uitvoerverbod van Duitse zijde en een gelijksoortig Engels verbod, voor enkele dagen, dus na de oprichting der kolencentrale, bekend gemaakt, hebben dan ook voor België in het geheel geen invloed. Immers sedert de laatste twee maanden zijn de voorraden nog wel enigszins meer aangegroeid en is de mogelijkheid van vervoer nog steeds even gebrekkig. Dat de Duitse overheid daartegenin kan beweren, dat de mijnindustrie herleeft, is dan ook enkel en alleen te danken aan het feit, dat bv. de gouverneur-generaal bij zijn jongste inspectiereis door de provincie Henegouwen, waar het mijnen betrof, die van Fontaine l'Évêque bezocht, welke door hun zeer gunstige ligging op zeer gemakkelijke wijze een deel van hun productie in de onmiddellijke omgeving kunnen afzetten, maar in het geheel geen beeld kunnen geven van de doorsnee toestand der Belgische mijnnijverheid op het huidig ogenblik.

Ongemerkt ben ik afgedwaald van mijn onderwerp, dat ten doel had u een nadere verklaring te geven omtrent de stichting der kolencentrale, en dat is tenslotte maar goed ook, want ik weet het niet. Alleen weet ik dit te zeggen, dat men er gisteren in de kringen te Charleroi en Bergen, die het aanging, al even veel of even weinig van wist. Tot nu toe heeft men daar van de hele kolencentrale nog niets bemerkt; wel zijn er in de laatste weken vrij grote voorraden

door de Duitsers besteld, maar daar had de centrale blijkbaar niet mee te maken. Tot nu toe blijft de reden dezer instelling dus een open vraag, waarvan ik u, zodra dat mogelijk is, de oplossing beloof te zullen geven.

Woensdag 12 mei 1915 – avondeditie

Belgische vluchtelingen.

De te Harderwijk verblijf houdende Belgen met kinderen, die – gelijk bericht is – verwittigd werden, dat hun kinderen van vorige maandag af niet meer op de gemeentescholen zullen kunnen worden toegelaten, hadden het verzoek gedaan, hun kinderen op de gemeentescholen te blijven toelaten.

Thans is de beslissing op deze verzoeken aan de hoofden van de scholen overgelaten, waarbij dezen rekening zullen moeten houden met plaatsruimte. Het onderwijs der eigen kinderen mag door de aanwezigheid der Belgische kinderen niet worden geschaad en laatstgenoemde kinderen moeten het onderwijs genoegzaam kunnen volgen.

Parijs, 11 mei. Het avondbericht luidt:

De Belgen hebben ten noorden van Diksmuide een bruggenhoofd ingericht aan de rechteroever van de IJzer en maandagnacht hevige aanvallen afgeslagen. De Belgen hebben ook terrein gewonnen ten zuiden van Diksmuide.

De Engelsen, die door de Duitsers onder dekking van gassen waren aangevallen, konden, door maskers beschermd, de verstikkende wolk over zich laten gaan. Zij hakten daarna onder een rechtstreeks

vuur uit machinegeweren en geweren de Duitsers, die in massa's opgerukt waren, in de pan.

Oostburg, 12 mei.

In de afgelopen nacht is er terug hevig geschoten in westelijke richting. Het kanongebulder was zo hevig, dat de ramen stonden te trillen.

Brussel.

Het Belgische informatiebureau ontvangt uit België de briefwisseling tussen de Brusselse gemeenteraad en de Duitse gouverneur-generaal van België betreffende de invrijheidstelling van burgemeester Max.

De Brusselse gemeenteraad schreef op 19 maart 1915:

Mijnheer de Gouverneur-generaal,

Binnen enkele dagen zal het zes maanden geleden zijn, dat de heer Adolphe Max, burgemeester van Brussel, aangehouden werd.

Wij achten het overbodig lang uit te weiden over de omstandigheden die aanleiding gaven tot deze aanhouding. Het zij voldoende hier aan te halen, dat zij als administratieve maatregel beschouwd werd, en niet als straf.

Tegen de heer Max is dan ook geen bepaalde klacht ingediend. Men heeft, wat hem betreft, geen voorbereidend onderzoek ingesteld, waardoor hij in de gelegenheid zou zijn gesteld zich te verdedigen. Daarbij werd geen enkele rechterlijke veroordeling tegen hem uitgesproken.

Persoonlijk hebben wij de vaste overtuiging dat de heer Max het slachtoffer is geweest van een misverstand, dat een korte uiteenzetting gemakkelijk uit de weg zou geruimd hebben.

Een administratieve gevangenschap, die reeds zes maanden duurt, en waarvan de einddatum niet is bepaald, neemt het aanzien van een buitengewoon zware straf, welke zeer moeilijk te rechtvaardigen schijnt, op welk standpunt men zich ook plaatst.

Wij achten het onze plicht onder uw aandacht te brengen dat de openbare mening in ons land, zich met de dag meer en meer deze kwestie aantrekt. Dit is meer in het bijzonder het geval te Brussel, waar burgemeester Max zich, door zijn hoogstaande eigenschappen van geest en karakter, de achting en de genegenheid van zijn medeburgers heeft verworven.

De belangstelling van de bevolking voor de heer Max wordt nog verhoogd door de ongerustheid die zijn gezondheidstoestand begint te verwekken. Men vreest – en persoonlijk hebben wij redenen te geloven dat deze angst niet ongegrond is – dat zijn gestel, dat niet van de sterkste is, zeer schadelijke invloed zou ondervinden door een maandenlange gevangenschap, in een klimaat dat aanmerkelijk veel ruwer is dan het Belgische.

Welke ook de oorlogsnoodzakelijkheden mogen zijn, gevoelen wij, heer gouverneur-generaal, dat de invrijheidstelling van de heer Max een maatregel is die aanbeveling verdient zowel om redenen van rechtvaardigheid als om gevoelens van menselijkheid.

Het lijkt ons het juiste ogenblik om nog eens ten gunste van deze oplossing aan te dringen. Wij hebben vernomen dat tal van burgers, die uit administratieve maatregel in Duitsland gevangen waren

gehouden, onlangs in vrijheid zijn gesteld, en naar hun woonplaatsen hebben kunnen terugkeren.

Indien echter – wat wij moeilijk kunnen aannemen – een eenvoudige invrijheidsstelling onmogelijk wordt geacht om redenen van politiek belang, menen wij dat er geen reden bestaat om te weigeren dat van nu tot aan de vrede, dat het regime waaraan de burgemeester van Brussel is onderworpen, aanmerkelijk verzacht wordt, en dat het de heer Max zou worden toegestaan in een landstreek te verblijven waarvan het klimaat gunstiger zou zijn voor zijn gezondheid.

Wij verzoeken u, mijnheer de gouverneur-generaal, onze gevoelens van hoogachting te willen aanvaarden.

De raad,

Maurice Lemonnier
Louis Steens
Emile Jacqumain
Georges Maes
Max Hallet

De gouverneur-generaal antwoordde op 25 maart 1915:

Na kennisneming van de stukken van de 19^e dezer maand, heb ik de eer aan het magistrat van Brussel te antwoorden, dat het mij niet mogelijk is mij voor het verzoek te interesseren dat de invrijheidsstelling van burgemeester Max betreft. Dit verzoek, indien het werd ingewilligd, zou weldra gevolgd worden, zoals te voorzien is, door een wens de genoemde in Brussel te zien terugkomen. Bovendien doe ik u opmerken dat het ontheffen van de heer Max uit zijn ambt niet uitsluitend een administratieve maatregel was, maar dat dit gelijk staat met een maatregel die genomen werd tengevolge van een houding hinderlijk voor de dienst.

Zolang hij zijn ambt bekleedde, heeft de heer Max zich steeds als een onverbiddelijke tegenstander van de Duitse administratie getoond. Bovendien heb ik, sedert zijn verblijf te Glatz, herhaalde malen inzage gehad van brieven van zijn hand, waaruit blijkt dat de heer Max tot nu toe zijn mening niet heeft gewijzigd, maar dat hij integendeel voortgaat zich in hatelijke en leugenachtige termen uit te drukken betreffende Duitsland. Zijn terugkeer zou dus tot niets anders aanleiding geven dan tot het opnieuw veroorzaken van onrust onder de Brusselse bevolking, en, alleen om deze reden moet ik mij houden bij mijn standpunt, dat een weigering inhoudt.

Maar ik wil hierbij nog doen uitkomen dat de geest onder de bevolking niet van die aard is dat ik mij geneigd zou voelen het verzoek dat mij is voorgelegd in te willigen. Een verzoek dat, zoals het hier bedoelde, de welwillendheid inroept van het Duitse bestuur, zou dan alleen gerechtvaardigd zijn, indien de bevolking van haar kant geen enkele blij van weerspannigheid meer gaf.

De overheden van de stad zouden hun plicht jegens hun medeburgers niet beter kunnen vervullen dan door met alle krachten in deze richting mee te werken; en ik kan deze gelegenheid niet voorbij laten gaan zonder het magistraat dringend te verzoeken, mijn pogingen om spoedig de normale verhouding te herstellen, zo mogelijk te willen steunen.

Ik zal echter niet nalaten aan de commandant van het fort te Glatz een rapport te vragen over de gezondheidstoestand van de heer Max.

De gouverneur-generaal in België,
(get.) Baron von Bissing, General-Oberst.